

המילה האחרונה

מיקי חיימוביץ' במליאת הכנסת | צילום: יצחק הררי, דוברות הכנסת

הפוליטיקה של הפסולת - ריאיון עם חה"כ מיקי חיימוביץ'

ראיינו: ד"ר יוסי ענבר ושחר בוקמן

חה"כ מיקי חיימוביץ' מובילה בשנה האחרונה את סדר היום הסביבתי בזירה הפוליטית. חיימוביץ', אשת תקשורת, שבין השאר הגישה את מהדורת החדשות המרכזית בערוץ 10, עברה לזירה הפוליטית ומכהנת בראשות ועדת הפנים והסביבה של הכנסת. נפגשנו איתה יום לאחר שהחל תהליך פיזור הכנסת ה-23, לשמוע על הדרך האישית שעברה ועל קידום סוגיות סביבתיות, ובראשן הטיפול בפסולת, במציאות הפוליטית הסבוכה של ימינו.

שחר: תוכלי לשתף אותנו איך הפכת ממי שמזוהה עם זכויות בעלי חיים למי שרבים משוחרי איכות הסביבה רואים כמועמדת מובילה לתפקיד השרה להגנת הסביבה?

ת: זכויות בעלי חיים נמצאות במודעות שלי כבר זמן ארוך (אני צמחונית כבר 30 שנים), ובשנים האחרונות התפתחה ממנה, כתוצר נלווה, המודעות הסביבתית. כשעסקתי בתקשורת שמעתי כמו כולם על ההתחממות העולמית, אך עיקר עיסוקי היה באקטואליה, בפוליטיקה ובנושאים חברתיים. את החיבור בין האקטיביזם שלי למען זכויות בעלי חיים לאיכות סביבה עשיתי לראשונה ב־2009, כשצפיתי בכתבה על פול מקרטני המשיק את קמפיין Meatless Monday בבריטניה. הוא דיבר על ההשלכות הסביבתיות של משק החי, דבר שהיה חדש עבורי, וגרם לי לקרוא על העניין. לאחר שפרשתי מהגשת מהדורת החדשות בערוץ 10, רציתי לקדם פרויקט למען בעלי חיים. נפגשתי עם אנשי אנונימוס, והם העלו את הרעיון ליזום את 'שני צמחוני' בישראל. פתאום נסגר לי המעגל, כי כבר כשראיתי את הכתבה עם מקרטני חלפה בי המחשבה שצריך לייבא את היוזמה לארץ, ושזה משהו שאני יכולה לעשות. דיברנו על כך שחמלה גורמת להזדהות מסוימת עם בעלי חיים, אבל ההיבט הסביבתי יכול לגייס ציבור נוסף. קראתי את דו"ח ה־IPCC – צילו הארוך של משק החי, ובאתי לפגישה עם הנהלת המשרד להגנת הסביבה בהצעה לערוך קמפיין משותף להפחתת צריכת בשר. למחרת התקשרו אליי יועצות חיצוניות של המשרד שהשתתפו בפגישה – ליאת צבי ומיה צוראל (שלהן רקע בשיווק ובמיתוג). הן אמרו שהמשרד לא יוכל לקדם קמפיין כזה עכשיו, אבל כיוון שגם לדעתן הנושא חשוב מאוד, הן מעוניינות לסייע לי. ערכנו מחקר

קטן וגילינו שמה שישכנע אנשים להפחית צריכה זה קודם כול שיקולים בריאותיים. לכן, הלכנו על המסר שלהפחתת צריכה יש תועלת כפולה – תועלת אישית לבריאות ותועלת ציבורית לסביבה. העשייה הזו פתחה לי את העיניים. הבנתי לאן צועדת האנושות ומה ההשפעות הצפויות על כל אחד מאיתנו. מודעות כזו עלולה לשתק אותך או לגרום לך להיות פעיל. אני הפכתי לפעילה מעורבת בצורה אובססיבית. כשקיבלתי על עצמי להוביל את תוכנית התחקירים החברתיים 'המערכת' ב'רשת', אמרתי שאני רוצה שנעסוק גם בתוכן סביבתי. רבים התנגדו, בטענה שזה לא מעניין אנשים. אין לזה רייטינג. אבל אני בהחלט מאמינה שמבחינה טלוויזיונית אפשר 'לפצח' גם נושאים 'כבדים', ואם תצליח – זה ירתק אנשים למסך. בסופו של דבר, איכות סביבה זה 'החיים עצמם', ואם תמצא את החיבור האישי אליך, זה יעניין אותך. בסופו של דבר בכל עונה היה תוכן סביבתי, למשל: בזבוז מזון, הסביבה הימית, תחבורה ציבורית, פלסטיק והמחיר היקר של האופנה הזולה.

שחר: אפשר לפצח את הנושא של פסולת וגם לעשות תוכנית מעניינת בנושא?

ת: פסולת מתחברת להרבה היבטים בחיים שלנו. ולכן עסקתי בפסולת, אך זה היה במסגרת פרקים שונים. למשל, בתוכנית על

בזבז מזון אספנו זבל בשכונה בדרום תל-אביב ובסביון והשווינו כמויות וסוגים, וצילמנו גם במטמנה בצפון הארץ. עסקתי בפסולת גם בפרק על פלסטיק, שעסק במיקרו-פלסטיק, ואף טסנו להולנד לצלם את מה שאנחנו קוראים לו בעברית מכובסת מתקן השבה, שהוא למעשה משרפת פסולת. נחשפתי למפעל כזה שמייצר אנרגיה לחימום 300,000 בתי אב.

יוסי: מעניין שהבן שלי טבעוני, אך לא בגלל חמלה לבעלי חיים, אלא 'באשמתי'. הוא למד, בין השאר ממני, על ההשפעות הסביבתיות. אני לא meatless, אבל הדור הצעיר בהחלט נוטה לצמחונות.
 ת: אתה עדיין לא meatless, יוסי?! אני חייבת להבין את זה. הרי כיום רוב אלה המגדירים את עצמם כפעילים סביבתיים, אינם אוכלים בשר. איך אפשר לעשות הכול למען הסביבה אך להמשיך לאכול בשר?

יוסי: יש לי מודעות סביבתית גבוהה מאוד, אך אני לא מגדיר את עצמי כפעיל סביבתי. אבל נחזור אלייך. כפעילת סביבה שנכנסה לזירה הפוליטית, מהם הדברים שהצלחת להזיז בכנסת בתחום הסביבה בכלל ובתחום הפסולת בפרט?

ת: לא נכנסתי לפוליטיקה בגלל תאוות שלטון או שררה, אלא כדי לעסוק בנושאי סביבה, במיוחד מכיוון שהבחנתי שאנחנו לקראת כנסת שאין בה מי שיעסוק בנושא הסביבתי. לכן, כשהגיעה אליי ההצעה להצטרף למפלגה שראיתי בה אלטרנטיבה שלטונית, לא הייתה לי הפריזוילגיה לסרב. אני חרדה ממה שיקרה לעולם, לילדים שלי ולנכדים שלי (כשהיו). כשהורכבה הממשלה, המשרד להגנת הסביבה לא ניתן בידי כחול-לבן. סירבתי להצעה לכהן בראשות משרד ממשלתי, כי חשבתי שאם אני לא יכולה לקדם נושאי סביבה דרך הממשלה, אעשה זאת דרך הכנסת, כראשת ועדת הפנים והסביבה.

הוועדה קיימה מספר שיא של דיונים וסידורים בנושאי סביבה, עד ש'זכיתי' לקבל ביקורת על כך שאני מקדישה לזה זמן רב כל כך. אני גאה בכמות הישיבות שערכנו, התקנות שהתקנו, והפקקים ששחררנו. כשאת עוסקת בזה כל כך הרבה, את מצליחה להשפיע על סדר יומה של הכנסת. חשפתי את כל חברי הסיעה שלי בזמנו, כולל בני גנץ ויאיר לפיד, לחשיבות נושאי הסביבה. הקדשתי את נאום הבכורה שלי בכנסת לצורך להכריז על מצב חירום אקלימי. התהודה שנתתי לנושאים והעובדה שיודעים שיש כתובת בכנסת לנושאי סביבה, בהחלט סייעה לכך.

פרויקט הדגל שלי הוא 'ישראל נקייה', שמטפל במצב הפסולת ברשות הרבים. התחביב שלי הוא טיולים רגליים. כשאני מטיילת אני תמיד אוספת זבל, אך אני לא יכולה לנקות הכול, ותמיד אני חוזרת מטיולים בשברון לב.

בהקשר דומה, ישנן רשויות שרצו לחוקק חקיקת עזר האוסרת

שימוש בכלי פלסטיק חד-פעמיים במקומות מסוימים. המהלך נעצר בגלל עמדת משרד המשפטים, שקידום הנושא צריך להיעשות כחקיקה ראשית, שנמשכת שנים. בדיוני הוועדה הגענו להבנה שכן ניתן לעשות זאת דרך תקנות, ולפני מספר שבועות, לראשונה, חתם שר הפנים על חוק עזר עירוני בנושא של המועצה האזורית גליל עליון. עתה יהיה קל לרשויות נוספות – אילת והרצליה כבר פועלות בכיוון הזה – לשכפל את ההישג באמצעות חקיקה מקומית. פעלתי להגברת האפקטיביות של חוק השקיות. הפרת החוק גררה קנס בסך 40,000 ש"ח, לא יותר, אך גם לא פחות. בפועל, בגלל שהחוק לא אפשר מתן קנס מופחת על הפרה חלקית שלו, אך אחד לא נקנס. לכן, היה צורך בקביעת תקנות שיאפשרו מתן קנס מופחת. החוק נחשב להצלחה מאוד גדולה, אך השפעת החוק והקמפיין שנילווה לו מתחילים להיטשטש. אני מקווה שהתקנה החדשה תגרום לשימוש בסנקציה הכספית, ותיצור מוטיבציה בקרב רשתות המזון להפחית את השימוש בשקיות.

הגשתי הצעת חוק פרטית להרחבת חוק הפיקדון לבקבוקים גדולים, אבל לשמחתי היא התייתרה, כי ועדת הכלכלה אישרה השבוע את הרחבת תכולת החוק. להערכתי, הרחבת התכולה תשפר מאוד את ניקיון רשות הרבים.

ששת החודשים בתפקיד הם התקופה הכי אינטנסיבית בחיי, אך היא גם מספקת עד מאוד.

שחר: העשייה המקיפה שנעשתה בחצי שנה בלבד, מעלה מחשבות נוגות בדבר הפוטנציאל לקידום מטרות סביבתיות, לו חברי כנסת ושרים היו מכהנים למשך קדנציה מלאה, או אפילו שתיים רצופות.
 ת: אחת הבעיות הגדולות שלנו היא היעדר משילות וחוסר רציפות שלטונית. בעיות נוספות הן היותו של המשרד להגנת הסביבה האחרון בתור והתחלופה הגבוהה של שרים. כל שר או שרה באים עם רצון להשאיר את חותמם על האג'נדה. זה בלט בכהונתו של אבי גבאי, שהחליט למקד את העיסוק בזיהום אוויר במפרץ חיפה, ואת כל העבודה שנעשתה בנושא הפרדה במקור הוא זרק לפח, תרתי משמע. זו בעיה גדולה, כי נושאי סביבה מחייבים אסטרטגיה ארוכת שנים. אני תולה את האשם בהיעדר מדיניות ובחוסר עקביות באג'נדה. כך אנו מוצאים את עצמנו בשנת 2020, מדינה מפותחת, הנמצאת הרחק מאחור כמדינה מתפתחת, כמעט ללא הפרדת פסולת במקור, עם שיעורי הטמנה מביישים ועם כללך מכל עבר. העתיד הלא ברור של המערכת הפוליטית אינו מבשר טובות. הייתה אצלי השבוע השרה להגנת הסביבה, שהציגה את פעילות המשרד, והכריזה שבימים אלה מסתיים גיבוש אסטרטגיית המשרד בכל הקשור לפסולת. זה כמובן מבורך שביצעו תהליך רציני, שלתוצאותיו אנו מחכים כחצי שנה, אבל אם נלך שוב לבחירות, מה יהיה בגורלה של התוכנית? מה הסיכוי ששר חדש יחליט ליישם את התוכנית שלא הוא יזם?

מיקי חיימוביץ' והיועץ לענייני פסולת א.ב.י. נוביק עורכים השוואה בין תכולת פחי הזבל של דרום תל-אביב לזו שבסביון. מתוך התוכנית 'המערכת' בנושא בזבוז מזון, ששודרה בירשת' ב-2014.

חוקים רבים יש עלויות גבוהות, ולא תמיד הם יעילים בהגשמת מטרותיהם. האם יש צורך בחוק מתכלל – 'חוק הפסולת של ישראל'?

ת: בהחלט רצוי שיהיה חוק מרכזי, שמשמש נקודת ייחוס לאג'נדה בתחום הפסולת ויבטא את החשיבות הניתנת לנושא. מבחינה מעשית זה אף יסדיר סתירות הקיימות בין חוקים שונים. לצערי, באטמוספירה הפוליטית כיום יהיה קשה להעביר חוק כזה, שחקיקתו נמשכת זמן רב.

יוסי: משנותיי במשרד הגנת הסביבה, למדתי שעל המחוקקים לזכור שלחוק ולקבוע תקנות זה לא מספיק, כי היישום שלהן מצריך משאבים וכוח אדם. לכן, תרומה משמעותית כמחוקקת יכולה להיות הגדלה משמעותית של תקציבי המשרד להגנת הסביבה, בייחוד של אלה המיועדים לכוח אדם מקצועי.

ת: כולי תקווה שהמשרד הזה, שהוא החשוב ביותר שיש, יהיה גדול וחזק יותר. במשרד להגנת הסביבה אנשי מקצוע טובים מאוד שעובדים בתנאים מאוד מסובכים. בעיה נוספת היא החלוקה בין משרדים רבים ורשויות רבות. לדוגמה, מים ואנרגיה הם סוגיות סביבתיות מהותיות אך הם לא בסמכויות המשרד להגנת הסביבה. אני מקווה שתהיה אצלנו התפכחות בעתיד, אבל בהכירנו את המציאות הישראלית, אולי רק כאשר משבר האקלים ייגע בבעיות ביטחוניות, ייתנו לנושא את המשאבים הנדרשים ואת תשומת הלב הראויה. המודעות משתנה, הרבה בזכות הנוער והתנועה העולמית, ועדיין, לצערי, בישראל ובמערכת הפוליטית, זה לא בראש סדר העדיפויות.

יוסי: חוק הפיקדון וחוק השקיות הם חוקים מבורכים, המועילים לניקיון רשות הרבים, אך הם כמעט לא תורמים לפתרון בעיית הפסולת. אם תישארי בתפקידך או אם תתמני לשרה להגנת הסביבה, האם תקדמי חקיקה שתחזיר את ההפרדה במקור? מה עמדתך לגבי שרפת פסולת?

ת: הפרדה במקור של פסולת אורגנית היא צורך קריטי. אנחנו אוכלים הרבה יותר פירות וירקות מהאירופים, וזה בא לידי ביטוי בהרכב הפסולת. פסולת אורגנית צריכה לחזור לאדמה. אם היא מגיעה למתקני מיון, קשה להפרידה מהפסולת הניתנת למחזור. אם נשרוף פסולת, נצטרך להשקיע הרבה אנרגיה אם תהיה בה תכולה אורגנית גבוהה. אם היא מגיעה למטמנות, היא יוצרת תסיסה ומטרדי ריח. אני לא נגד שרפת פסולת. כאמור, הייתי באמסטרדם במתקן שרפה שאיכות האוויר בארובה שלו טובה יותר מאיכות האוויר במרכז העיר, והעובדה שניתן לייצר אנרגיה מהפסולת היא יתרון שלא ניתן לביטול בעידן זה. אבל צריך לחשוב הפוך: קודם כול לצמצם את הפסולת, ורק את מה שייוותר להפוך לאנרגיה. יש לזכור, שהקמת משרפות יקרה מאוד, ושהקמת מספר קטן בלבד של משרפות גדולות היא בעייתית, כי אז שינוע הזבל נעשה על פני מרחקים גדולים. כמו כן, הקמת משרפות גורמת לשעבוד להן. זו מפלצת שצריך תמיד להזין אותה בפסולת. לכן, צריך קודם כול לשפר את הטיפול בפסולת, ואז בהתאם לתוצאות לקבוע את המיקום והכמות של המשרפות. לצערי הרב, אנחנו באיחור של לפחות עשור בהקמתן.

שחר: יש הרבה חוקים העוסקים בפסולת. ליישום ולאכיפה של

